

PROSVETA THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Nevelina za Zdravna drava (Ivan Chicago) in Kanada \$2.00 na leto...

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$2.00 per year...

Cena oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in neureadenih listkov se ne vrstijo...

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned...

Naslov na vno. knjižna stika s Kletom

PROSVETA

2657 - 58 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Borci proti smrti

Spisal Paul de Kruif

(Nadaljevanje)

Tri dni—in Semmelweis se je zdrnil, ko je zaslišal, kako je njihovo nežno ogovarjanje novorojenčkov naenkrat prekinila strašna bolečina.

S prepričanimi očmi in suhih jezikov so se ozirale za njim in prosile vode, malo vode, vode, vode, vode!

Stiri dni—še zmerom jih je Semmelweis poizkušal tolažiti, povpraševal je po imenih njihovih ljubljencev, da bi tako zakril, kako se je bil zgrozil nad nenavadnimi modrikastimi lisami, ki so se pojavljale na njihovih rokah in nogah.

Moral se je obrniti vstran, da niso opazile, da je to zboljšanje zgolj milostni znak skorajšnje smrti.

Tako je bilo naslednji dve leti, 1844-1846. Semmelweis jih je gledal, kako so umirale kar povrsti, cele trume. Človek bi mislil, da se bo sčasoma navadil na vse to, kakor se je bil navadil njegov šef, stari profesor Klein.

Stari Klein je bil zadnji člen nepretrgane verige mož, ki so drug za drugim brez sleherne odgovornosti blebetali isti nesmisel. Pri- znanj, da je bil pač človeček slabe glave, toda bil je v najboljši družbi, saj so te abotnosti verjeli najslavnejši evropski porodničarji.

Da, mogel se je celo sklicevati na Rudolfa Virchowa, ki je prav tedaj postajal veliki duhovnik evropske patologije.

Majkeno dognanje je Semmelweisu pokazalo, da je ta teorija o porodnem prisadu nesmisel. Tu, na Kleinovi I. porodniški kliniki, je umrlo 1846. leta 451 porodnic. V enem samem letu! Tik zraven, pod isto streho, je bila II. porodniška klinika in tam jih je umrlo samo petina tega števila.

Ce more ta miazma, ta "atmosferično-kozmično-telurični" vpliv kamor koli, zakaj ne vdré tudi na II. porodniško kliniko? Semmelweis je začel sitnariti, postajal je kar nedostojen s svojim večnim drezanjem. Sicer pa to ni bila njegova zasluga, da je opazil razliko v smrtnosti na obeh klinikah.

Bilo je splošno znano, vsakdo je to vedel, tudi stari Klein bi bil moral opaziti, kako so se uboge mlade žene na vse pretege trudile, da bi bile sprejete na II. porodniško kliniko, in dostikrat so celo poizkušale zatajiti popadke za en dan, samo da bi prišle na II. kliniko. Bilo je kar nerodno, kako so v ta namen sleparile in lagale. Marsikatera, ki se je bila vstela in prišla na zloglasno I. kliniko, je pokleknila pred Semmelweisa in prosila: "Gospod doktor, pustite me domov..."

Semmelweis je postajal piker. Norčeval se je iz starega Kleina in krohotalje se izpraševal po dunajskih kavarnah in vinarnah, kako je mogoče, da ta smrtni atmosferično-kozmično-telurični vpliv učinkuje samo ob nedeljah, torkih, četrtkih itd.

Kljub njegovemu nedostojnemu vedenju je profesor Klein I. 1846. imenoval Semmelweisa za prvega asistenta. Navsezadnje je to pravzaprav moral storiti, zakaj vse na medicinski fakulteti je govorilo, kakšen neugnan znanstven delavec je postal ta prej tako izgubljeni študent. Vsako jutro, še preden so zakurili peč, je bil Semmelweis že v raztelesovalnici, z nožem v roki pri truplu matere, ki je bila sinoči zapustila svoje pet dni staro dete. Kakor žareč žig se mu je namreč vtisnila v možgane strahotna slika razkroja, ki ga je bil povzročil porodni prisad v telesih stoterih porodnic.

Iz raztelesovalnice je šel skupaj z dijaki, ki so mu bili pomagali, na I. porodniško kliniko, kjer je z veseljem nasmeškom, ki je bila prava tolažba mladim materam v njihovih bolečinah, preiskoval s svojimi nežnimi, spretnimi prsti, da bi dognal, kako daleč je še do poroda. Z nasmeškom je zakrival strahotno protislovnost svojega poklica, ki je nihaj med smrtjo in med novim, svežim življenjem. Strašna mu je bila zavest, da nastajajoče življenje povzroča smrt v razmerju 1:5.

Zdelo se mu je, da mu raztelesovalnica sledi v porodno sobo. Slaboten, toda vendar zaznaven zadah po mrličih se je držal njegove obleke, da celé njegovih skrbno negovanih prstov, toda Semmelweis se ni brigal zanj. Bil je celo ponosen na to. Dovedoval je svojim poslušalcem, da ta zadah po mrličih, ki se jih drži, dokazuje, da so pridni učenci in pristni raziskovalci.

Na I. porodniški kliniki je smrt spet bogato žela med porodnicami, v nekaterih posebno strašnih mesecih kar po 30 do 100. Stari Klein se je lepo potuhnil in vse breme je težilo na Semmelweisu. Vso strahoto je moral nositi na svojih plečih in kadar je šel skozi bolniške sobe, je kar čutil, kakó so ga pomilovale sestre, da celo sobarice.

Sedaj mu je bilo žal, da se je norčeval javno, zakaj sramota se je razvedela po vseh dunajskih kavarnah. Celó meščani so godr-

Na obisku v Penni

Lorain, O. — Ker se mi Prosveta dopade, hočem tudi jaz nekaj napisati v njo.

V mesecu juniju sva se z možem odločila iti na obisk k svojim prijateljem in znancom v Herminie in okolico. Pred približno 40 leti sem stanovala z mojim prvim možem Frankom Ursičem v Herminieju, kateri pa je umrl v Lorainu, O.

Sestra mojega prvega moža, ki se tudi piše Ursič, pa stanuje v Hutchinsonu, kjer sva se z mojim sedanjim možem najprvo ustavila. Najprvo sva se izpočila, nato pa obiskala Hribarjeve, Mišmašove in druge Slovence v tej naselbini. Povsod so nam gostoljubno sprejeli, tudi pri mladih Sinkovih. V to družino se je omožila hčer od moje sva- kinje France Ursič. Mladi par ima 2 leti staro hčerko Lindo, katera ima dober dar za govor in sem se kar zaljubila v njo.

Po obiskih v Hutchinsonu se je nama ponudila za spremiljevalko moja svakinja. Izposodila si je avtomobil od zeta Sinka in obiskali smo skupaj tudi Sinkove starše v West Newtonu, kakor tudi druge družine. Obiskali smo tudi Klemenčevovo družino v N. Bessemerju. Eden sinov študira televizijo v Chicagu, eden pa je uslužben pri železnici v domačem kraju. Pri Klemenčevih smo bili dobro postreženi, za kar jim najlepša hvala.

Potem smo se odpeljali v Imperial k Ursičevemu sinu, toda je bil bolj žalosten, ker je bila njegova žena v bolnišnici. Ustavili smo se tudi pri Pakjovih v Cliff Mineu. Doma smo našli samo gospodinjno. Največ prijateljev pa smo seveda obiskali v Herminieju, kjer je še vedno veliko "old-timerjev".

Frank Rahne že mnogo let trpi za akutno revmo, prav tako je bolna tudi njegova žena. Stari naseljenci so morali delati težko in dolge ure, zato danes trpijo za vsakovrstnimi boleznimi.

V Herminieju smo dalje obiskali Hribarjevo hčer in njenega moža Mišmaša. On je bil pobit na nogo. Ustavili smo se tudi pri staremu Lojzetu in Tončki Sleser. Tončka je še zmeraj vesela in gibčna, njeni otroci pa so že vsi poročeni in nekateri imajo že otroke, tako da je že stara mama.

Obiskali smo tudi Gradiškove. Eden sinov je učitelj v domačem kraju, eden pa podučuje nekje v Monacu, Pa. Francka je videti še precej pri življenju, dočim se Jože kar smeje, ker bo po 40 letih kopanja preмога prejemal penzijo, ki bo znašala \$100 na mesec.

Ustavili smo se tudi pri stari naseljenki Mrs. Smole. Njen mož je kopal premog že v Trbovljah in Hrastniku, pa je še vedno korenina, dasi ima že osem križev na hrbtu.

Seveda, Zornikove nismo po-

njali, da bo treba nekaj ukreniti. In tako je bila imenovana nekakšna komisija—in kaj so take komisije, vemo...

Komisijo so tvorili sami veleučeni profesorji, starejši poštenjakoviči, ki so natančno vedeli, da morajo nekje nekaj poprjati; tako so pač grajali prenapolnjenost I. porodniške klinike, kjer ni bilo tisti čas nobene postelje prazne. Pomembno sedeč v naslonjačih so ti domišljajevci izrekli, da je vzrok strahotne smrtnosti za porodnim prisadom to, da zdravniki in dijaki preiskujejo porodnice s svojimi raskavimi rokami pregrobo, dočim na II. porodniški kliniki opravljajo službo babice in te da preiskujejo seveda mnogo nežneje...

Semmelweis se je smejal tej pristno komisijski modrosti. Ali ne ranijo otroci med svojim rojstvom svojih mater mnogo bolj, kot to zmore sploh katera roka? In če je tako, zakaj potem ne umro vse porodnice?

Priznati si je moral, da ne najde odgovora. Zvečer—sedi na stolu v svoji majhni sobici. Naenkrat se zdrže—kaj je to?

Daleč na hodniku zasliši lahno cinglanje, ki se bliža in postaja močnejše in se nazadnje izcim kot njemu prav dobro znano zvenenje. Moj Bog—že spet duhovnik! Mimo njegovih vrat gre majhna procesija—duhovnik v svojem službenem oblečilu, pred njim laik, vihteč mrtvaški zvonček.

Procesija prinaša poslednje olje neki umirajoči—danes že četrti. Semmelweis se zgrabi za glavo in si zarije prste v ušesa, da ne bi slišal tega mrtvaškega zvonjenja.

Naenkrat se zravna. Glej no! Tu velja poizkusiti. Ena od tridesetih več ali manj bedastih teorij o vzrokih porodnega prisada pravi, da je njega vzrok strah. Na I. porodniški kliniki mora duhovnik s svojim nesrečnim zvoncem skozi pet sob, v katerih se zvičuje ženske v popadkih, da prispe v sobo umirajoče—lahko si mislite, kakšen vtis to napravi. Na II. porodniški kliniki pa je tako, da more duhovnik v sobo umirajočih naravnost od zunaj... (Dalje prihodnjič.)

Glasovi iz naših naselbin

IVAN CANKAR

(1876-1918), največji slovenski prozaist, novelist slovenske moderne, glasnik zatiranih in ponižanih. Njegova dela prevedena še na več jezikov, posebno Hlapec Jernel, pa tudi drama "Za narodov blagor", "Kralj ne Bežanovci", "Hlapec", "Pohujšanje v dolini šentflorjanski"; značilna in dobra dela so še Krži na gor. Za križem. Martin Kačur, Moje življenje, Podoba iz sanj.

zabili, kajti pri njih smo dobili zavetje l. 1910, ko nas je premo-garska družba vrgla iz kompanijske barake, in sicer iz razlo-ga, ker smo se uprli izkoristiti in zahtevali priznanje unije. Ker pa je po 16-mesečni stavki družba dobila zadosti garjecev, smo se mi morali umakniti in bili smo ob delo.

Pri Zornikovih smo našli doma samo gospodinjno Mary, ker je bil Tone na potovanju. Bilo nam je žal, toda se ni dalo pomagati, ker je Tone pač vedno zaposlen, bodisi na petek ali svtetik. Sicer pa sem ga videla pred leti, ko se je na svojem potovanju ustavlil tudi pri nas v Lorainu, O.

Na veteranskem pikniku smo srečali tudi Cvelbarjeve iz okoli-ce Johnstowna. Tudi z njimi smo bili skupaj v Herminieju, a se nisimo videli že 35 let.

Moram priznati, da danes Herminie izgleda vse drugače kot pred 35 leti. Vse ceste so tlakovane, domove pa so ljudje pokupili od premogarke družbe in jih temeljito preuredili. Premogorov tam več ne obratuje, zato je tudi zrak bolj čist. V do-movih vlada čistoča in so o-premljeni z lepim pohištvom. Tudi voda je speljana po vseh hišah, Herminie ima tudi dobre šole, in sicer ljudsko, srednjo in

obrtino. Slovenci pa imajo lep Slovenski dom in lepo število članov SNPJ. Vsi so nas pri-jezno sprejeli in pogostili. Prav lepa hvala vsem. Želim, da bi se kaj kmalu zopet videli. Ta obisk mi bo ostal vedno v spo-minu. Z možem sva stanovala pri sorodnikih (vedeš dan).

Theresa Čulek.

Na obisku v Californiji

III. Denver, Colo.—Dne 22. maja zarana zjutraj sva se poslovila od Benedictove družine in se od-pejala po cesti 80 proti El Cen-tru, nato pa po cesti 99 ob Sa-lion Sea proti Prescottu, Arizo-na, kamor sva dospela na večer in tam prenočila.

Prescott je zelo lepo in zna-čno mesto. Ima zelo milo klimo in znano zdravilišče za otroke, ki trpijo za naduho. Ko sva se registrirala za prenočišče, je de-jala mlada žena: "Vi ste Slo-venec." Potrdim ji, nato pa mi je povedala, da je tudi ona Slo-venka in da živi njena mati z imenom Jankovič v Chicagu, Ill.

V nedeljo, 23. maja, sva na-daljevala vožnjo proti Grand Canyonu. Lepote in zanimivo-sti tega parka se ne da opisati. Ko sem stal na robu pečine in opazoval reko Colorado, katera se vije in drvi med pečinami, sem premišljeval, kako je na-stala ta globina in te pečine, ne-katero podobne velikim gradovom. Vse to se razteza v dol-žini 271 milj. Ko sva si dobro ogledala vse zanimivosti, sva se

zopet podala na pot, katera vo-di skozi pustinjo, kjer ne vidiš drugega kot kaktuse, ki zelo le-po cveto. Segel sem po tem cvetu z golo roko, a sem imel takoj polno roko bodic, slinim ježovim. V kožo se ti zaderejo same, potem pa jih le s težavo izdereš. Poizkusil sem z no-žem, a ni šlo. Soproga pa se mi je poredno smejala v avto-mobilu. Rad ali nerad, sem mor-al pustiti to rastlino na miru, za plačilo pa sem imel polno ro-ko bodic.

Na večer istega dne sva dop-spela v Winslow, kjer je močno deževalo. To je bil prvi dež v teku najinega potovanja. Tu sva se malo okrepčala in preno-čila, drugo jutro pa naprej proti Gallupu, New Mex., kamor sva dospela ob osmih zjutraj, ravno prav za zajtrk. Najprvo sva se napotila k Antonu Ganterju, ko-gar poznam še iz desete redne konvencije SNPJ, toda ga nisva našla doma, ker je že odšel na delo. Nato sva obiskala Jenny Marinšek, blagajnico društva 120 SNPJ. Ona je zelo napred-nega mišljenja in gostoljubna žena. Lepa hvala za postrežbo, Jennie!

Nato sva obiskala Mrs. F. Ma-rinšek, ki je sestra Antona Gan-terja. Ker ni bilo doma mož, sva se razgovarjala pa z njiho-vimi ženami, katere so zelo na-predne in delavne za SNPJ.

Treba je bilo iti zopet na pot. Odpeljala sva se proti Las Ve-gasu, kjer sva prenočila. Na-slednji dan sva nameravala ob-iskate naše prijatelje in znance v Rantonu, New Mex., Trinida-du in Walsenburgu, Colo., toda radf dežja ni bilo izstopiti iz avtomobila, zato sem vozil na-prej do Pueblo, Colo. V Pueblo sva se ustavila pri sestri Rose Radovich, s katero sva si že več-krat želela srečati se. Nič ne pretiravam, če zapišem, da je Rose ena najnaprednejših in de-lavnih žena na zapadu, pa bo-diš na polju bratskih organizacij, ali pa na kulturnem polju.

Po daljšem razgovoru o dru-štvenih zadevah sva se prijateljsko poslovila z Rozi, nato pa nadaljevala pot proti prestolnici države Colorada.

H koncu pa se iskreno zahva-ljujema vsem, s katerimi sva prišla v dotiko na potovanju, za njih vljudnost in gostoljubje. Najlepša hvala pa sinovima Johnu in Edwinu ter njunima soprogramu. Prav tako Antonu Richarju in njegovi ženi v Fon-tani, "Big" Tonyju v Oaklandu ter Benedictovi družini v El Ca-jonu.

Pozdrav vsem napredno mi-slečim rojakom in rojakinjam po vsej Ameriki! (Konec.)

John Malovrh.

Listnica uredništva

Ker politni zakon prepoveduje vsako oglašanje kakršnega koli srečanja v listih, prosimo vse dopisnike, ki oglašajo prireditve svojih društev ali drugih organizacij, ali pa kako drugo akcijo za sbranje denarja, naj v svojih poročilih ne omenjajo sreč ali srečanja, kakor tudi ne kartah ali tombulskih zabav, ako je mogoče določena vetopnina. Politna uprava tahteva od nas, da mora vse tako oglašanje iz listov. Pro-simo, držite se tega.

Unije se bi morale izreči za socializacijo

Bellingham, Wash. — Koliko časa bodo šle še gor cene živ-ljenskim potrebščinam? Mis-liš, da je to glavno vprašanje sedanosti.

Urednik Prosvete piše o re-kordu pajslabšega kongresa, ne pove pa, kdo je izvolil ta kon-gres in zakaj je ljudstvo volilo te možake v kongres. Ne, tega nam ne pove ne urednik in ne kdo drugi. Zdi se mi, da se vsi bojijo pogledati resnici v oči. Iz lastnih izkušenj vem, če komu poveš resnico, se mu kaj lahko zameriš. Tako sem se tudi jaz že zameril, ševé, zdaj sem bolj oprežen pri teh stvareh.

Dandanes moraš vse hvaliti, ali če si odvisen od nasprotnika, moraš pa grajati, kar on graja. Ker pa sem tudi jaz delavec in unionist—zdaj ne več, ker ne delam—sem žrtiev "takomnega kapitalista".

Ko sem bil samo leto dni v tej deželi, mi je sodelavec pripovedoval o unijah in jih povzdigoval v višave. Nekaj sem mu sicer verjel, toda ne vsega. Ampak poznaje sem bil sam član unije in sem kmalu dobil drugo sliko... V resnici u-nije niso delavske, kot se na splošno naglašajo. Če bi bile res delavske, potem bi imeli tudi kongres delavski in vse večje industrije bi bile že zdavnaj ljudska last! Kongres, ki nam dela postavje, je bil izvoljen v večini od delavstva. Torej ni-ma vzroka za kritiko. Če je kongres naklonjen Wall Streetu, potem je moja obdolžitve upravičena, namreč da ameriško de-lavstvo ni delavsko organizirano. Niti enkrat nisimo slišali, da bi na kateri unijski konfe-renciji predlagali socializacijo in-dustrij, program, ki bi bil kori-sten zlasti v času depresije vse-mu ljudstvu: delavcem, kme-tom, obrtnikom in trgovcem.

Ne, unijske konvencije še niso predložile, a še manj sprejele načrta, ki bi ogražal profite. In vendar slišimo dan za dnem o "organiziranem delavstvu". Če bi bili zavezniki, ki so bili v bojnem spopadu z osiščem, ta-ko organizirani kot so ameriški delavci, bi bil danes Hitler boss v Washingtonu.

Torej dokler se ne bo unijsko delavstvo oprijelo programa za podražavljenje vsaj glavnih in-dustrij, program, ki bi bil kori-sten zlasti v času depresije vse-mu ljudstvu: delavcem, kme-tom, obrtnikom in trgovcem.

Ne, unijske konvencije še niso predložile, a še manj sprejele načrta, ki bi ogražal profite. In vendar slišimo dan za dnem o "organiziranem delavstvu". Če bi bili zavezniki, ki so bili v bojnem spopadu z osiščem, ta-ko organizirani kot so ameriški delavci, bi bil danes Hitler boss v Washingtonu.

Torej dokler se ne bo unijsko delavstvo oprijelo programa za podražavljenje vsaj glavnih in-dustrij, program, ki bi bil kori-sten zlasti v času depresije vse-mu ljudstvu: delavcem, kme-tom, obrtnikom in trgovcem.

Ne, unijske konvencije še niso predložile, a še manj sprejele načrta, ki bi ogražal profite. In vendar slišimo dan za dnem o "organiziranem delavstvu". Če bi bili zavezniki, ki so bili v bojnem spopadu z osiščem, ta-ko organizirani kot so ameriški delavci, bi bil danes Hitler boss v Washingtonu.

Incident, ki se je pred krat-kiimi pripetil v newyorškem pri-stanišču, jasno kaže, da smo še zelo daleč od delavske organi-zacije. Torej če sem proti ne-čemu, česar v resnici ni, nisem zakrivil ničesar. V unije bi ve-roval, ako bi bile centralizirane s pravih delavskim programom za dobrobit vsega ljudstva. Uni-je pa so danes podobne kastam, vsaka zase, druga proti drugi. Seve—vse v imenu svobode! ... Ti, brate, pa plačaj! Kako dolgo še? To vedo le največji ban-kiirji. Delavstvo, ki predstavlja 90% vsega ljudstva, bi lahko i-melo vjeti v svojih rokah, pa je dopustilo, da deset odstotkov določa, kakšne cene mora pla-čati 90% ljudstva.

George Gornik.

Poizvedovanje Rdečega križa

Chicago, Ill.—Sorodniki iz Ev-rope bi radi izvedeli, kje je John George Merkle, ki je svoj čas bival v Chicagu.

Ako bi kdo vedel zanj, naj sporoči Ameriškemu rdečemu križu, 259 S. Wabash ave., Chi-cago 5, Ill., telefon Wabash 7850, priključek 397. Rdeči križ.

NAROCNIKOM

Datum v obljubi, na primer (July 31, 1948), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom postala naročnica. Ponovite je pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Mestni delavci v New Yorku, organizirani v CIO, zahtevajo skrajšanje delovnika na pet dni (40 ur) v tednu. V osadju piketov je mestna hiša.

AMERIŠKA KINOEKSPANZIJA

M. Makljasnik, A. Eritrem

Eden izmed največjih voditeljev ameriške kinoindustrije, podpredsednik družbe "20 Century Fox" Darrel Zanook je izjavil:

"Dobro svetovne kinoekspanzije je neogibna. V bodoče bo izdeloval Hollywood filme po vsem svetu prek svojih posebnih proizvodnih podružnic. Ti filmi bodo učinkovito sredstvo za stike med narodni sveta ameriških demokratičnih idealov". (Biografegaren, oktober 1946).

Kakor vidimo, si je Darrel Zanook dobro osvojil momente nove "političke" prezidenta Trumana. Izhajajoč iz nje je brz izračunal, koliko kinopostojank bo lahko organiziral Hollywood v Evropi in Aziji.

Kar pa se tiče bistva "ameriških demokratičnih idealov", nam pomaga razšifrirati pomen teh besed izjava voditelja vse ameriške kinematografije Erika Johnsona, ki jo je dal 17. marca 1947 na seji odbora kongresa ZDA za raziskavanje protiameriške dejavnosti: "Ameriški poslaniki v tujini", je rekel Johnson, "nujno zahtevajo od hollywoodskih filmskih industrij, naj store vse kar morejo, da bi se pospešila ureditev vprašanja uveljavljanja ameriških filmov v deželah, ki jih med vojno in nemško okupacijo niso prikazovale. Ameriška filmska industrija pazljivo sledi za vsemi v tujino poslanimi filmi, zlasti za proizvodnjo, ki jo pošilja v dežele, kjer prevladuje levičarsko razpoloženje".

Predstavniki dolarske diplomacije upajo, da jih bo Hollywood izdatno podprl v njihovi borbi proti ljudskodemokratičnim načelom v povojni Evropi in skušajo odvrtiti pozornost milijonov delovnih ljudi od nujnih nalog izgraditve trdnega povojnega, resnično demokratičnega mira.

Toda ameriški mogotci, ki se ne nadejajo simpatij svetovnega gledalca za hollywoodsko proizvodnjo, "utrjujejo" svoje pozicije s pomočjo gospodarskih sredstev—sredstev finančnega in diplomatskega vpliva.

Združeni napad finančne in trgovske diplomacije Američanov na kvote, carine in izvozne omejitve se vrši pod zastavo preizkušene devize "svobodne trgovine" in "zboljšanja medsebojnega razumevanja med narodi".

Leta 1946 je dosegel Hollywood od izvoza filmov dohodke, kakršnih v svoji zgodovini še ni imel. Po podatkih letnega uradnega priložnika ameriške kinematografije v letu 1947 "Film Daily" so kasirali za ameriške filme izven ZDA v letu 1946 900 milijonov dolarjev, to se pravi 33% skupne letne svetovne vsote inkasa, ki je znašal 2 milijardi 700 milijonov dolarjev.

Toda kljub tako velikanskim dohodkom ameriški tisk še vedno živahno obravnava usodo "sedme umetnosti" in posveča še največjo pozornost vprašanjem pridobitve in utrditve ameriških pozicij na svetovnih kinotrgih, vprašanjem izvoza filmov.

Zakaj pa obilni zlati dež ne zmanjša zaskrbljenosti ameriških filmskih mogotcev?

Osnova te zaskrbljenosti so pomanjkanje stabilizacije svetovnega kinotrga, različne ovire v obliki kvot, carin in uvoznih omejitev, kakor tudi možnost razvoja nacionalne kinematografije v evropskih in latinskoameriških deželah.

Neverjetne dividende hollywoodskih trdij v letu 1946 so posledica velikih dohodkov na tujih trgih in nekoliko večjega povojnega obiška kinematografij v Ameriki sami. Nikakor pa ne smemo misliti, da je osnova blaginjskega uspeha ameriških filmov v njihovih umetniških vrlihah.

Kakor še nikoli doslej se je poostrila kritika hollywoodske proizvodnje ne samo v Evropi, marveč tudi v Ameriki.

Zlasti simptomatični so polni ameriške kinoproizvodnje na mednarodnih festivalih 1946 in 1947 v Franciji, Belgiji, Švici in Benetkah. Na festivalu v Cannesu leta 1946 je svetovna javnost prvokrat po vojni odločno obsodila v Hollywood izdelane filme.

Niti velikanski hrup, ki sta ga dvignila ameriški in podkupljeni del evropskega tiska kot reklamo za ameriške filmske druž-

be in posamezne filmske zvezde, niti možnosti izbire filmov izmed 2000, kolikor so jih nakopili Američani v zadnjih štirih, petih letih, niso mogli preprečiti poloma ameriške kinematografije, ki je zašla v slepo ulico. Hollywoodski filmi, polni nesmisla, melodrame, mistike in patologije, niso mogli konkurirati niti povprečnim evropskim filmom.

Ko je ocenjeval ameriško filmsko proizvodnjo zastopano na festivalu v Cannesu, je napredni francoski tisk odkrito postavil nasproti ameriški filmu, s katerim prav nič razlikovali od filmov, skritiziranih na prejšnjih festivalih. Film "Ukradeno življenje" je predelava znanega filma istega imena, ki so ga prikazovali leta 1939 in ki je, mimogrede rečeno, po svojih vrlihah znatno prekašal novo, na festivalu prikazano verzijo. Celo sodelovanje znamenite Betty Davis in drugih največjih hollywoodskih "zvezd" ni moglo rešiti te stare in šablonske melodrame, ki pripoveduje o sestrah dvojčkah—poštenih, neomadeževanih in razuzdanih, lažnivih, ki s prevaro in licemerstvom odje svoji sestri ljubljenejega fanta. Junak se prepriča o svojih pravih čustvih šele po tragični smrti razuzdank, ki ga je zapeljala—zamenjal jo je z njeno sestro. Kakor je pričakovati, se pojasi resnica nekaj trenutkov pred koncem filma in tradicionalni "happy end" združil ljubeci se srca junakov, ki sta se znova našla.

Barvna filma "Bandit sherwoodskega gozda" in zlasti "Seherazada" neizobraženo in grobo obravnava zvodovinska dejstva. "Seherazada", ki pretendira na prikazovanje mladega Rimskega-Korsakova, v resnici žali spomin velikega ruskega skladatelja.

Povojno propadanje ameriške filmske umetnosti se je pokazalo tudi v ustvarjalnosti in prvih vrstah stojičnih naprednih umetnikov Hollywooda. Celo znani režiser John Fonda, ki je ustvaril tak film kakor "Sadovi jeze", je sklenil izdelati tradicionalni cowboyski film "Moja draga Klementina", ki prikazuje "stari in surovi Zapad".

(Dalje prihodnjic.)

meriške karte najrazličnejših "colourov" odpovedale. V Evropi se oglašajo zdaj vedno več glasov, ki govorijo o idejni in umetniški slabosti ameriške filmske industrije.

Američani so doživeli poraz tudi na mednarodnem festivalu od 26. junija do 2. julija v Locarnu. Novi ameriški film so pokazali popolno degradacijo hollywoodske proizvodnje.

Na locarnskem festivalu prikazani ameriški filmi se niso prav nič razlikovali od filmov, skritiziranih na prejšnjih festivalih. Film "Ukradeno življenje" je predelava znanega filma istega imena, ki so ga prikazovali leta 1939 in ki je, mimogrede rečeno, po svojih vrlihah znatno prekašal novo, na festivalu prikazano verzijo. Celo sodelovanje znamenite Betty Davis in drugih največjih hollywoodskih "zvezd" ni moglo rešiti te stare in šablonske melodrame, ki pripoveduje o sestrah dvojčkah—poštenih, neomadeževanih in razuzdanih, lažnivih, ki s prevaro in licemerstvom odje svoji sestri ljubljenejega fanta. Junak se prepriča o svojih pravih čustvih šele po tragični smrti razuzdank, ki ga je zapeljala—zamenjal jo je z njeno sestro. Kakor je pričakovati, se pojasi resnica nekaj trenutkov pred koncem filma in tradicionalni "happy end" združil ljubeci se srca junakov, ki sta se znova našla.

Barvna filma "Bandit sherwoodskega gozda" in zlasti "Seherazada" neizobraženo in grobo obravnava zvodovinska dejstva. "Seherazada", ki pretendira na prikazovanje mladega Rimskega-Korsakova, v resnici žali spomin velikega ruskega skladatelja.

Povojno propadanje ameriške filmske umetnosti se je pokazalo tudi v ustvarjalnosti in prvih vrstah stojičnih naprednih umetnikov Hollywooda. Celo znani režiser John Fonda, ki je ustvaril tak film kakor "Sadovi jeze", je sklenil izdelati tradicionalni cowboyski film "Moja draga Klementina", ki prikazuje "stari in surovi Zapad".

(Dalje prihodnjic.)

Gradnja proge Sežana-Dutovlje

Pri gradnji železniške proge Sežana-Dutovlje se dela uspešno razvijajo kljub občutnemu pomanjkanju delovne sile. Progo gradi železniško gradbeno podjetje št. 5, ki računata, da bo nova 7 km dolga železnica izročena prometu v mesecu septembru.

Trasa nove proge, ki se odcepi pri Krepeljah blizu Dutovelj od proge Gorica-Repentabor, je v glavnem že očiščena travnate ruše in dreves. Zgraditi je treba 360 m dolg predor pod Sežano, tri večje vseke, kjer bo treba izkopati nad 32000 m³ materiala (največji vsek bo dolg 400 m) ter več visokih nasipov.

Z izkopavanjem prvih vsehkov so začeli v februarju. Doslej so izkopali 11.000 m³ materiala. Predor pod hišami stare Sežane so pričeli kopati konec aprila. Pod vodstvom priznanega inženerja in železokrivca Viktorja Kirna so prodri že 9 m globoko v kompaktno trdo skalo. V torek so začeli vrtati tudi v spodnjem delu predora in parku vile okrajnega izvršilnega odbora.

Na progi delajo poleg štirih večjih skupin delavcev tudi "Žukova" mladinska delovna brigada. Primanjkuje pa še več stotin delavcev. Kljub trdi skali

JUŠ KOZAK (1932), najboljša dela Celica. Mjake, Beli macesei. Bolj eselst kakor pripovednik.

in pripekačem soncu delajo vsi s pravim delovnim poletom. Pretekli mesec so delavci povprečno prekašali normo za 8,5 odstotka. Med njimi je najboljša skupina pod vodstvom delovodje Jovanoviča, ki je prekašala normo za 19%. Mladinske brigade, ki so zaposlene na progi že en mesec, pa so v tem času prekašale normo za 20%. Minerski vodi pri posameznih mladinskih četah opravljajo po potrebi nadurno prostovoljno delo. Često grede na delo že ob 4. zjutraj ali popoldne v pekočem soncu, da razstrelijo dovolj materiala, nakar pomagajo o-stalim brigadirjem pri izkopih in prevažanju materiala za nasipe. Kraške kotanje in dolinice, kjer bo potekala nova proga, se vedno bolj polnijo, nasipi pa rastejo z dneva v dan.

Med brigadirji je tudi 46 letni udarnik z mladinske akcije v Železniku pri Beogradu Matija Plut iz Bele Krajine. Pravi, da je prišel kakor ostala mladina na gradnjo proge, da pomaga primorskemu ljudstvu čimprej zgraditi življenjsko važne prometne žile.

Rožičavost češpelj

Iz vseh predelov Primorja in tudi iz mnogih krajev ostale Slovenije poročajo o močnem pojavu rožičev na češpljah. Bolezen je letos nastopila tako močno zaradi vlažnega in ne pretoplega pomladanskega vremena. Glivična bolezen, ki jo imenujemo rožičavost češpelj (taphrina pruni), je v tesnem sorodstvu s kodravostjo breskovega lista, s to splošno znano boleznijo, ki je letos nikjer ne manjka, zlasti ne tam, kjer niso izvedli zimskega škropljenja breskev z 2—3% no bardoško (modrogallično) brozgo. Rožičavost češpelj se pojavlja na plodovih češpelj, ki jih preobrazijo v rožičem podobne spakce. Napadeni plodič bolj naglo rastejo od zdravih, zlasti v dolžino, radi se krivijo ter zavijajo, da so podobni rožičem. Sprva so svetlozelene barve in so gladki, kmalu pa se na njih pojavi bela moknata prevleka ali segnjijejo ter odpadejo. Njihovo meso je pušno in trdo in je brez koščice. Belo prevleko na plodovih tvorijo trosi v mešičkih. Trosi, ki se razmnožujejo z brstenjem, napadajo, ko so prebili zimo na drevju, podobno kakor trosi kodravosti breskovega lista, mlade plodiče in jih znakovito. Če se micelj glive zadržuje v samih poganjkih, od koder bi prerasel v mlade plodove, ni zanesljivo dokazano. Pojav bolezni je odvisen od vremena. Če je v času cvetenja in po cvetenju hladno in deževno vreme, se bolezen močno pojavi, sončno in toplo vreme pa izbruh bolezni prepreči. Nekatere sorte češpelj so boleznijo posebno podvržene, dočim se na drugih sortah bolezen ne prime.

Zatiramo bolezen tako, da vse obolele plodove čim prej zberemo in globoko zakopamo ali zažgemo. S tem moramo nastop pričeti, da preprečimo nastop bolezni prihodnje leto. Preden spomladi brsti odnesejo, škroplimo češplje s 15%no žvepleno-apneno brozgo ali z 1—2%no bardoško brozgo. Takoj po cvetju škroplimo z 2%no žvepleno-apneno brozgo, ki ji dodamo arzenikovo škroplivo (0,4% arzenika ali svinčene arsenata, t. j. 400 gr zmešano na 100 l brozge) zoper razne gosence.

Dr. Fr. Janežič

Alli ste naročili na dnevnih "Prosveto" Podpirajte svoj list!

AMERIŠKO DELAVSTVO—PODVIG KONGRESA INDUSTRIJSKIH ORGANIZACIJ

(Nekaj izmed deveterih člankov o spodobni delavski gibanju; podatki iz delavskih urad)

Vprašanje industrijskih unij proti strokovnim je prišlo pred dve konvenciji AFL (American Federation of Labor), in sicer leta 1934-35, ko je vstal problem organiziranja neizurjenih delavcev v masni industriji jekla, avto- in kavevka. V nekaterih od teh industrij so delavci sami organizirali svoje unije.

Na konvenciji 1. 1934 je A.F.L. sklenila dati takim unijam poslovni federativni unij, v katerih pa ne smejo biti vključeni gotovi izurjeni delavci, ker pripadajo v območje že dolgo obstoječih strokovnih unij. Začrtanje takih smernic je imelo tendenco razbitja industrijskih unij ali pa prepričevanje organiziranja takih unij v industrijah, kjer je masna produkcija zabilasala različno med izurjenimi in neizurjenimi delavcem.

Radi te tendence je vprašanje prišlo na konvencijo tudi leta 1935, in sicer v manjšinskem poročilu oz. resoluciji, zahtevajoči "neomejene poslovnične" za delavke organizacije ali unije organizirane v tovarnah masne produkcije. Predložena resolucija pa je bila poražena z 18.024 glasovi proti 10.093 in je tako ostalo vprašanje nerešeno, s tem pa je bila hkrati odprta pot razkolu v ameriškem delavskem gibanju.

Ze par tednov po konvenciji AFL je šest unij, priključenih tej organizaciji, ustanovilo Odbor za industrijske organizacije (CIO) in John L. Lewis, predsednik UMWA, je bil izvoljen za načelnika odbora, ki je naznanil, da namerava spodbuditi organiziranje delavcev v masni produkciji s ciljem, da se priključi AFL. Nov odbor so ustanovile sledeče unije: premogarska, krojaška, tekstilna, rudarska, kovvalška oz. topilniška ter unija petrolejskih delavcev. Charles P. Howard od tiskarske unije in Max Zaritsky od klobučarske unije sta se udeležila kot posameznika. Howard je prevzel mesto tajnika novega odbora. Tem

unijam so se kmalu pridružile še štiri: avtina, kavčukarska, železnojeklarska in pločevinarska ter steklarska.

Delavska zveza AFL oz. njeno vodstvo se je izjavilo proti delovanju novega odbora ter zahtevalo, da se isti razpusti. To je bilo leta 1936. Skupina se ni hotela pokoriti diktatu gl. odbora AFL, ki je videl v novi organizaciji dualen unionizem, kateri je po njih mnenju mogel delavskemu gibanju v Ameriki je škodovati. Nepokornost ustanoviteljev odbora jim je prinesla izobčenje iz AFL. Sklep gl. odbora za izključitev desetih unij in njih voditeljev je potrdila konvencija leta 1936.

Leta 1938 je Odbor industrijskih organizacij (CIO) sklical ustanovno konvencijo v svrhu organiziranja samostojne federacije narodnih in mednarodnih unij. Na tej konvenciji je odbor spremenil svoje ime v Kongres industrijskih organizacij (CIO). Pridružilo se je prvotnim desetim unijam še 32 drugih unij, skupin ali "organizacijskih odborov". Za predsednika je bil izvoljen John L. Lewis. Ustavna struktura nove organizacije je sličila oni AFL ter določala združenje samostojnih unij in skupni federaciji, kateri je načeloval gl. odbor in uradniki, ki so jih izvolili delegatje priključenih unij na rednih konvencijah. Razkol v delavskem gibanju je bodel prijatelje delavstva in unijsko članstvo samo, toda navzlic temu je to dvignilo število organiziranega delavstva v tej deželi. CIO ni le organiziral delavcev v masni produkciji industriji, pač pa je s svojimi uspehi pri organiziranju neizurjenih delavcev prisilil AFL, da je spremenila svoje metode in jih prilagodila spremembam, ki jih je prinesel novi čas v razvoju industrije.

Ob zaključku leta 1941 so šte- le unije priključene Ameriški delavski zvezi, 4.500.000 članov, a Kongres industrijskih organi-

zacij je tedaj trdil, da ima pet milijonov članstva. Dodatno k temu se je cenilo, da pripada 900.000 ameriških delavcev k drugim delavskim organizacijam. Skupno število unioniziranih delavcev je torej znašalo blizu enajst milijonov članstva, kar je predstavljalo eno tretjino vsega ameriškega delavstva.

Nekaj let pred napadom na Pearl Harbor je bilo delavsko gibanje v tej deželi zelo pojačano z organiziranjem delavcev v tovarnah masne produkcije. Po Pearl Harborju in po vstopu Amerike v drugo svetovno vojno pa je imelo ameriško delavstvo najbrž največje in najboljše prilike v vsej svoji zgodovini za razširjenje unij, organizacij in vpliva.

(Common Council)

Nova hidrocentrala ob Irlišu

Ob reki Irliš gradijo veliko električno hidrocentralo. Grede se podnevi in ponoči. Utrditev temeljev jeza, ki bo dvignil površino vode za 40 m, je gotova. Gradnja bo zahtevala 600 tisoč kubnih metrov cementa. Prvi del centrale bo pričel obratovati leta 1950.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO

SLOVENE RECORDS

- 18-inch records 78c COB, plus postage
- C-1201 No happy, polka
- C-1202 My honey is wandering in Tyrol, 84, Clair polka
- C-1203 Too fat polka; Jolly polka
- C-1192 Alpine waltz
- C-1211 Village tavern polka
- C-1215 Marianna polka
- T-102 With Umbrella polka
- T-104 Tivoli Park Polka
- T-114 Edelweiss waltz
- B-574 Na Marjono, Polka
- B-575 Clevelandi Valček

Write for free list of all new SLOVENE records, the largest selection in U.S., by the best Slovene artists, to: PALANDECH'S 536 E. Clark Street, Chicago 3, Ill.

GLAVNA ATRAKCIJA za obiskovalce to leto je posebna Čikaska železniška razstava, slavitev stoletne obilnice otvoritve železniškega transporta na zapad, katero prirejajo vodilne ameriške železnice in so prične 20. julija, ter se nadaljuje do delavskega praznika Labor Day.

Pred komaj sto leti je 18-tonska, s drvi kurjena lokomotiva, kupljena iz tretje roke od železniških družb izhoda, žugala in sopihala in mesta Chicago ter vlekla sboj ravnodolen železniški voz naložen s domačimi vršilenci tedanjega časa. Ta spodobinska 1 mil dolga PIONIRKA je zaznamovala začetek porastka Chicago v vodilno središče železniškega transporta.

Čikaska železniška razstava je slavitev rasti in napredka. Bogata s poučnimi izložbami, polnživajoči možnosti dela, danih po železnih naseljenec dežele, razvoju njene ekonomije in smagi njenih vojn. S tem kontributira čikaskemu osemju, glavnemu transportnemu središču vsa sveta, ter daje priznanje amencin v kulturnem, izobraževalnem in na industrijskem uspehu.

Najmogočnejše železnice se dešale so pripravile čudovite izložbe vključevši vlake vseh vrst železniškega progressa od starega "PIONIRKA" pa do najnovejšega strimlinarstva, vključevši slavnega "TRAIN OF TOMORROW" vlaka.

Obiskovalci razstave, upodno nastanjeno ob obali Michiganskega jezera, bodo vživali potniške privlačnosti vseh delov te dešale. Eno miljo dolga okoližna železnica proga jih bo privedla do tiplne južno-zapadne Indijanske vasi, mimo replike starega Faithful Geyserja, Yellowstone National Parku, raggleda močvirnatoga obzrja Everglades Floride, ter vse skopi do zapadnjakega "dude rancha".

Varietnost čikaska železniške razstave je oter s igralci kasujot raznobarvni razvoj transportacije od Indijanskega breskovega lubada "canoe" čolna, do de luxe vlakov budočnosti. Nad 200 izvažanih igralcev bo predstavljalo dramatična slika večkrat dnevnega sunaj na prostem odru.

Mnogo železnice ima v nazriju posebne ekonomske ekskurzion vlake do Chicago in "Železniške Razstave."

For more information, contact the U.S. TERRITORIAL INFORMATION DEPARTMENT, Margaret Building—140 South Dearborn Street, Chicago 3, Illinois—Phone RA 4444 1617

COMMONWEALTH EDISON COMPANY

